

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ПОБУТОВИХ ПОСЛУГ

У статті наведено узагальнення існуючої наукової думки згідно з класифікацією побутових послуг, досліджено їх сутність та особливості. Визначено недоліки існуючих підходів до класифікації послуг, запропоноване узагальнене групування побутових послуг за видами робіт як визначальною характеристикою їх класифікації.

In the article there has been stated the generalization of the existing scientific thought due to the classification of the life services, explored their essence and peculiarities. There have been determined the lacks of the existing approaches to the services classification, proposed the generalized grouping of the life services by the job types as the determining characteristic of their classification.

Найбільш пріоритетною задачею соціально-економічної політики будь-якої розвинутої держави є зростання життєвого рівня її громадян. Однією з головних складових цієї задачі є розширення виробництва товарів, удосконалення їх якості, розвиток усіх видів послуг. У розвинених країнах сфера послуг є найбільшим сектором економіки, на неї припадає 50% обсягу капіталовкладень, 63 – 74% ВВП. Треба зазначити, що саме галузь послуг завжди займала помітну питому вагу в системі народного господарства і нашої країни. У ВВП України 40% приходить на послуги, у цій виробничо-економічній сфері працює понад 55% зайнятих в економіці людей.

Дослідженням у галузі послуг займається багато вчених: Апопій В. В., Олексин І. І., Шутовская Н. О., Футало Т. В., Виноградова М. В., Панина З. И., Соловьев В. Н., Федцов В. Г. та багато інших, але проблеми розвитку саме сфери побутового обслуговування практично не висвітлюються в сучасній економічній літературі. Отже у зв'язку з активним розвитком в останні роки галузі побутового обслуговування населення. Ціллю даної статті є вивчення і систематизація теоретичних аспектів класифікації побутових послуг.

Основним товаром у сфері побутового обслуговування виступає побутова послуга. Згідно з Галузевим класифікатором послуги і продукція у сфері побутового обслуговування – це побутові послуги, які пов'язані з веденням домашнього господарства, виконанням різноманітних ремонтних робіт, забезпеченням санітарно-гігієнічних та інших потреб населення, а також з виготовленням за індивідуальними замовленнями особистих речей та предметів господарського призначення. Отже, побутові послуги – це діяльність, товар матеріальної або нематеріальної форми, що задовольняє конкретну, індивідуальну побутову потребу людини.

За командно-адміністративної економіки згідно з функціональною направленістю всі види послуг поділялись на чотири групи [5]:

1. Інтелектуальні послуги: освіта, культура, мистецтво.
2. Послуги здоров'я та його охорони: охорона здоров'я, фізична культура та спорт, організація відпочинку.
3. Послуги торгівлі: торгівля та ресторанне господарство.
4. Послуги по задоволенню побутових потреб: житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування, транспорт та зв'язок по обслуговуванню населення.

У зв'язку з ринковою трансформацією економіки України тепер виділяють наступні види послуг [2]: побутові послуги; транспорт та зв'язок; інформаційно-консультативні; житлово-комунальне господарство; послуги готельно-ресторанного господарства; освіта та культура; охорона здоров'я та надання соціальної допомоги. Останні три види послуг об'єднують до групи соціально-культурних послуг [3].

Вивчення законодавства України та економічної літератури вітчизняних та закордонних вчених дало змогу виділити наступні класифікаційні ознаки видів побутових послуг: за видами робіт, за потребами, за характером попиту, за ступенем значущості, за соціально-економічними ознаками, за характером витрат праці, за місцем надання, за строками виконання (рис. 1).

Дослідження видів побутових послуг, що існували за часи планової економіки, з 1991 – 1997 рр., а також існуючих дотепер, дозволили зробити порівняльний аналіз у структурі побутових послуг на кожному часовому етапі їх розвитку та оцінити якісні зміни (табл. 1).

З табл. 1 видно, що види побутових послуг з 1997 року в процесі їх розвитку у системі народного господарства країни розширились та значно уточнились. Наприклад, ремонт та технічне обслуговування побутових машин і приладів (у т. ч. радіоелектронної апаратури) з 1997 року відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 11 травня 2006 року №659 більш конкретизувалось на окремі групи, а саме: ремонт побутових машин і приладів особистого користування, домашнього вжитку; ремонт годинників; ремонт побутової аудіо-, відео- телевізійної апаратури. Послуги фотоательє, фото- та кіно лабораторій у зв'язку з їх науково-технічним розвитком розділились на послуги фотографій та послуги з відеозйомки та звукозапису.

Однак, на нашу думку, це недостатньо повний перелік всіх існуючих видів побутових послуг.

Дослідження у цьому напрямку показали, що в останній час великим попитом користуються послуги з надання допомоги домогосподаркам: послуги вихователів дітей, поварів та прибиральниць за індивідуальним заказом. Треба також відзначити, що послуги перукарень, як назва не зовсім точно відображає всю функціональну значущість цього виду побутових послуг. Доцільно розширити цю назву і подавати її в економічній літературі як послуги перукарень, салонів краси та косметології, оскільки види послуг у цих закладах не обмежуються тільки послугами перукарів. Великим попитом користуються послуги з догляду за тілом, іміджмейкерів тощо. Індивідуальне виготовлення та ремонт взуття доцільно розширити послугами індивідуального виготовлення та ремонтом шкіргалантерейних виробів так, як це регламентував класифікатор побутових послуг у 1991 – 1997 рр. Теж саме стосується і послуг з індивідуального пошиття і ремонту швейних, хутряних виробів та головних уборів, які доцільно доповнити послугами з індивідуального пошиття та ремонту виробів із шкіри та текстильної галантереї. Багато вчених-економістів включають до побутових послуг також і ритуальні послуги.

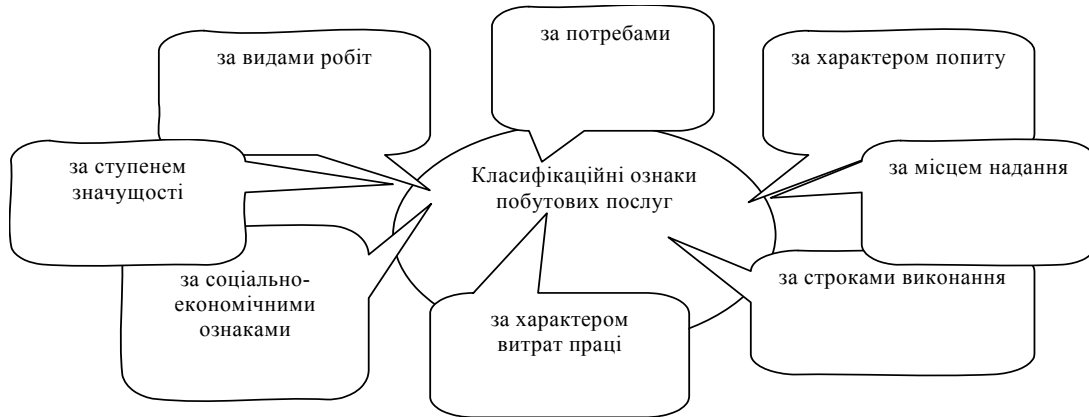

Рис. 1. Основні класифікаційні ознаки побутових послуг

Таблиця 1

Порівняльний аналіз складу побутових послуг

1991 – 1997 рр.	З 1997 р. і до тепер
1) індивідуальне пошиття і ремонт швейних, хутряних виробів, виробів і шкіри, головних уборів, виробів текстильної галантереї; 2) індивідуальне пошиття, в'язання та ремонт трикотажних виробів; 3) індивідуальне виготовлення та ремонт взуття та шкіргалантерейних виробів; 4) виготовлення та ремонт килимів та килимових виробів; 5) ремонт та технічне обслуговування побутових машин і приладів (у т. ч. радіоелектронної апаратури); 6) виготовлення за індивідуальним заказом та ремонт ювелірних виробів; 7) виготовлення за індивідуальним заказом та ремонт меблів; 8) хімічне чищення та перекрасування виробів, послуги пралень; 9) ремонт і будівництво житла та інших будівель за індивідуальним замовленням; 10) послуги перукарень; 11) послуги фотоательє, фото- та кінолабораторій; 12) інші послуги (супутні послуги, послуги ломбарду, обрядові, служби прокату, машинописні, стенографічні, палітурні роботи, тиснення).	1) індивідуальне пошиття і ремонт швейних, хутряних виробів, та головних уборів; 2) індивідуальне пошиття, в'язання та ремонт трикотажних виробів; 3) індивідуальне виготовлення та ремонт взуття; 4) ремонт побутових машин і приладів особистого користування, домашнього вжитку; 5) ремонт годинників; 6) виготовлення за індивідуальним заказом та ремонт ювелірних виробів; 7) ремонт побутової аудіо-, відео- телевізійної апаратури; 8) послуги з відеозйомки та звукозапису; 9) виготовлення за індивідуальним заказом та ремонт меблів; 10) послуги перукарень; 11) послуги фотографій; 12) послуги з хімічної чистки виробів; 13) послуги з прання білизни; 14) послуги лазень; 15) прокат транспортних засобів та інших пристроїв технічне обслуговування та ремонт транспортних засобів за індивідуальним заказом; 16) прокат весільного вбрання та одягу для урочистих подій; 17) будівництво та ремонт житла за індивідуальним заказом; 18) виготовлення за індивідуальним заказом та ремонт металовиробів.

В залежності від того які потреб задовольняють побутові послуги можна як і всі існуючі види послуг поділити на виробничі (матеріальні) і невиробничі (нематеріальні) [4].

Матеріальні побутові послуги направлені на задоволення попиту споживачів на виготовлення нових або ремонту товарно-матеріальних цінностей заказчика (предметів довготривалого використання) у відповідності з вимогами останнього. До таких послуг можна віднести побутові послуги з виготовлення та ремонту одягу, взуття, ювелірних виробів, меблі, послуги з хімічної чистки виробів, послуги з прання білизни тощо.

До нематеріальних послуг відносять послуги перукарень, салонів краси та косметології, послуги лазень тощо.

За характером попиту на побутові послуги їх можна поділити на [4]:

1) побутові послуги постійного попиту – найбільш використовувані населенням (ремонт одягу, взуття, послуги з хімічної чистки виробів, послуги з прання білизни, послуги лазень тощо);

2) побутові послуги періодичного попиту – потреба в таких побутових послугах виникає відносно рідко (послуги з хімічної чистки виробів, індивідуальне виготовлення взуття, виготовлення і ремонт меблі).

За ступенем значущості у технології надання (реалізації) побутових послуг виділяють [3]:

1) ув'язані побутові послуги – послуги, які безпосередньо стосуються діяльності підприємства побутового обслуговування; до цієї групи належать використання приміщень для надання (реалізації) послуг, їх виробнича та пропускна здатність, перелік побутових послуг, їх виробнича та пропускна здатність, перелік побутових послуг, рівень сервісного обслуговування;

2) частково ув'язані побутові послуги – послуги, безпосередньо не пов'язані з наданням основної побутової послуги; споживач може скористатись ними переважно за додаткову плату або відмовитись від них;

3) основні побутові послуги – послуги, які споживач замовляє та купує на підприємстві побутового обслуговування відповідно до угоди;

4) вільні побутові послуги – безпосередньо не пов'язані з купівлею-продажем їх основного виду. Такі послуги можна отримати окремо від основної побутової послуги. Вільні послуги переважно платні. Споживач може скористатись послугами підприємства побутового обслуговування, відмовитись від них або придбати на інших підприємствах.

За соціально-економічними ознаками виділяють: послуги, що економлять витрати праці та часу (послуги пралень, послуги по допомозі домогосподаркам), послуги, що економлять грошові засоби споживачів (ремонт взуття, меблі, побутових приладів тощо), послуги, що впливають на економічні показники підприємства побутового обслуговування (індивідуальний пошив взуття, одягу, вироблення ювелірних виробів) [3].

За характером витрат праці поділяють побутові послуги на послуги, що потребують для їх надання висококваліфікованих спеціалістів, їх компетенцій (індивідуальний пошив взуття, одягу, вироблення ювелірних виробів) та послуги, що не потребують певних знань, вмінь та навичок персоналу (послуги з хімічної чистки виробів, послуги з прання білизни, послуги лазень) [3].

За місцем надання економісти виділяють послуги, що надаються (реалізуються) безпосередньо на підприємствах побутового обслуговування (послуги з хімічної чистки виробів, послуги з прання білизни, послуги лазень, виготовлення та ремонт взуття і одягу) та побутові послуги, що надаються за межами підприємства побутового обслуговування (послуги по допомозі домогосподаркам, будівництво та ремонт житла за індивідуальним заказом) [3].

За строками виконання у економічній літературі виділяють термінові послуги (послуги, що переважно виконуються в присутності споживача (послуги перукарень, салонів краси та косметології, послуги лазень) та побутові послуги з регламентованим згідно угоді строком виконання послуги (будівництво та ремонт житла за індивідуальним заказом, виготовлення за індивідуальним заказом та ремонт ювелірних виробів) [3].

Дослідження ринку побутових послуг, а також аналіз видів і продукції у сфері побутового обслуговування населення показав існування деяких недоліків у структурі існуючого Галузевого класифікатора ГК 201-01-2001 «Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування».

По-перше, чинний Галузевий класифікатор «Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування» недостатньо чітко регулює перелік видів побутових послуг. На це вказує виділення у даному класифікаторі групи «інші індивідуальні послуги», які не визначені конкретними критеріям, або наданим регламентованим переліком щодо віднесення певної послуги до побутової. Оскільки до індивідуальних послуг можна віднести всі існуючі види послуг.

По-друге, така подетальна класифікація не тільки видів послуг і продукції, але й видів робіт, що наведена у даному Галузевому класифікаторі «Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування» робить його непрактичним у використанні, із-за великої кількості груп та підгруп видів побутових послуг. Крім того, детальний опис видів робіт у даному Галузевому класифікаторі недоцільний, оскільки розвиток цієї галузі та технологій, що використовуються у процесі створення побутового продукту і як слідство необхідність розширення видів робіт призводитимуть до того, що чинний Галузевий

класифікатор не буде достатньо чітко і в повній мірі відображати весь перелік робіт діючої сфери побутового обслуговування населення.

З ціллю удосконалення чинного Галузевого класифікатора ГК 201-01-2001 «Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування» доцільно всі побутові послуги за видами робіт згрупувати у наступні групи.

1. Побутові послуги з виготовлення нових продуктів:

1) індивідуальне пошиття: швейних, хутряних, шкіряних, текстильних виробів та головних уборів, трикотажних виробів за індивідуальним заказом;

2) індивідуальне виготовлення: взуття ті шкіргалантерейних виробів; ювелірних виробів; меблів; килимових виробів; металовиробів та виробів з металопластику за індивідуальним заказом;

3) будівництво житла за індивідуальним заказом.

2. Побутові послуги зі збереження, відновлення та переробки продукту:

1) ремонт: швейних, хутряних, шкіряних, текстильних виробів, та головних уборів; трикотажних виробів; взуття та шкіргалантерейних виробів; ювелірних виробів; годинників; меблів; килимових виробів; житла, металовиробів та виробів з металопластику, транспортних засобів; побутових машин і приладів особистого користування, домашнього вжитку; побутової аудіо-, відеотелевізійної апаратури за індивідуальним заказом;

2) технічне обслуговування: побутової аудіо-, відео- телевізійної апаратури та іншої побутової техніки; транспортних засобів за індивідуальним заказом;

3) переробка: швейних, хутряних, шкіряних, текстильних виробів, та головних уборів; трикотажних виробів; шкіргалантерейних виробів; ювелірних виробів; годинників; металовиробів та виробів з металопластику, побутових пристроїв за індивідуальним заказом;

4) послуги з хімічної чистки виробів;

5) послуги пралень.

3. Побутові послуги по створенню добробуту в побуті населення:

1) послуги з надання допомоги домогосподаркам (по веденню індивідуального господарства).

4. Побутові послуги, що пов'язані з особистим доглядом людини:

1) послуги перукарень, салонів краси та косметології;

2) послуги лазень;

3) послуги спортивно-оздоровчих центрів (спортзалів).

5. Послуги служб прокату:

1) спорядження і обладнання;

2) транспортних засобів;

3) одягу і аксесуарів.

6. Обрядові послуги:

1) проведення свят;

2) ритуальні послуги.

7. Інші побутові послуги:

1) послуги з відеозйомки та звукозапису;

2) послуги фотографій;

3) ескорт послуги та контакт-послуги;

4) послуги ломбардів;

5) поліграфічні та комп'ютерні послуги;

6) рекламні послуги.

Таким чином Галузевий класифікатор ГК 201-01-2001 «Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування» буде складатися з виділених сім груп та підгруп, які чітко регламентуватимуть види послуг і продукції сфери побутового обслуговування населення. За кожним видом побутової послуги, що наведена у Галузевому класифікаторі доцільно розробити інструкції, які будуть конкретизувати перелік видів робіт по створенню побутового продукту.

Підводячи підсумок дослідження у напрямку теоретичних аспектів виділення класифікаційних ознак видів побутових послуг можна всі послуги за видами робіт можна згрупувати у чотири великі групи:

1) побутові послуги зі збереження та відновлення продукту (ремонт взуття та одягу, ремонт ювелірних виробів, ремонт побутових машин і приладів особистого користування, домашнього вжитку);

2) побутові послуги з виготовлення нових продуктів (виготовлення одягу, взуття, ювелірних виробів, будівництво житла за індивідуальним замовленням);

3) побутові послуги, що пов'язані з особистим доглядом людини;

4) побутові послуги по створенню добробуту у побуті населення.

Таким чином, удосконалення класифікації побутових послуг сприятиме їх розширенню та подальшого розвитку з метою більш повного забезпечення потреб споживача. Дана робота є доцільним дослідженням необхідним для обґрунтування нормативів забезпеченості населення побутовими послугами та їх використання в економічному управлінні підприємствами сфери послуг.

Література

1. Постанови Кабінету Міністрів України від 11 травня 2006 року №659 «Про внесення змін до переліку послуг, що належать до побутових і підлягають патентуванню».
2. Статистичний щорічник України за 2006 рік.
3. Галузевий класифікатор ГК 201-01-2001 «Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування».
4. Організація і технологія надання послуг: Навч. посіб. / За ред. В. В. Апопії / Апопій В. В., Олексин І. І., Шутовская Н. О., Футало Т. В. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 312 с. (Альма-матер).
5. Виноградова М. В., Панина З. И. Организация и планирование деятельности предприятий сферы сервиса: Учебное пособие для студ. вузов спец. «Сервис». – М.: Дашков и К, 2006. – 464 с.
6. Соловьев В. Н. Управление предприятием бытового обслуживания: Учебник для вузов. – М.: Легпромбитагиздат, 1990. – 192 с.
7. Федцов В. Г. Культура сервиса: Учебно-практ. пособие.– М.: «Издательство ПРИОР», 2000. – 208 с.

Надійшла 22.05.2009

УДК 338.24

Г. Г. САВІНА, О. І. ЗАЙЦЕВА
Херсонський національний технічний університет

ГАРМОНІЗАЦІЯ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Представлено гармонізовану систему моніторингу економічної безпеки підприємства, яка дозволяє своєчасно забезпечити керівництво достовірною інформацією, визначити небезпечні фактори впливу зовнішнього і внутрішнього середовищ, з метою їх активного попередження, швидкої локалізації та ліквідації.

There has been presented a harmonized monitoring system of the enterprise ecological safety, which allows to ensure in time controlling the reliable information, to determine the dangerous factors of the influence of the outside and inside environments, with the purpose of their active prevention, fast localization and liquidation.

Постановка проблеми. В умовах глобальної кризи діяльність підприємств потребує не лише забезпечення їх ефективного функціонування, але й розробки такої системи управління, при якій зміна факторів зовнішнього середовища істотно не впливала б на реалізацію соціально-економічних інтересів суб'єктів господарювання. Недостатня увага до проблем забезпечення соціально-економічної безпеки підприємств призводить до неусвідомлення керівниками головних чинників і джерел загроз соціальним та економічним інтересам підприємства і як правило неадекватну реакцію на них. Тому дослідження визначених питань є своєчасним, важливим та актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження безпечного функціонування підприємств здійснили відомі зарубіжні вчені: П. Друкер, Т. Клейнер, А. Одинцов та інші [1, с. 11; 2, с. 45, 3, с. 113]. На актуальність цієї проблематики наголошено у працях вітчизняних вчених: С. Покропівного, В. Микитенко, Г. Козаченко [4, с. 175]. Зусиллями провідних науковців визначено інституційно-правові та економічні засади безпеки підприємств, окреслено принципи та напрями вдосконалення систем економічної безпеки, розроблено теорію стійкості підприємств, але питання безпеки реалізації соціально-економічних інтересів підприємств в кризових умовах ще повністю не висвітлені.

Тому метою написання статті є формування методичних рекомендацій зі створення системи моніторингу інтересів підприємства у зовнішньому і внутрішньому середовищах як основи забезпечення його соціально-економічної безпеки.

Результат дослідження. Соціально-економічна безпека підприємства є комплексним поняттям і пов'язана не тільки з внутрішнім станом самого підприємства, а й з впливом зовнішнього середовища і його суб'єктів, з якими підприємство взаємодіє. У зв'язку з цим можна стверджувати, що стан соціально-економічної безпеки підприємства відображує узгодженість та збалансованість соціально-економічних інтересів підприємства та інтересів зовнішнього оточення. Таким чином, ретельної уваги заслуговує думка розгляду соціально-економічної безпеки підприємства під кутом гармонізації у часі і просторі внутрішніх інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища [4, с. 87].

Запропоноване розуміння соціально-економічної безпеки підприємства дозволяє стверджувати, що воно знаходиться у стані безпеки, якщо його внутрішні соціально-економічні інтереси (соціальне, кадрове, фінансове, ресурсне, технологічне та інформаційне забезпечення) гармонізовані і позитивно впливають на інтереси суб'єктів зовнішнього середовища – держави, місцевих органів управління, постачальників, споживачів, конкурентів, інших суб'єктів інфраструктури ринку. Вплив інтересів окремих підприємств на зовнішнє оточення повинен мати соціальну спрямованість і формувати в них почуття цілісності та